

FILMOTECA PER A LES ESCOLES

SETEMBRE 2016 – JUNY 2017

FilmoTeca
de Catalunya

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Material didàctic elaborat per:

DRAC **MÀGIC**
CULTURA AUDIOVISUAL

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

FilmoTeca
de Catalunya

#FilmotecaEscoles

FILMOTECA PER A LES ESCOLES

Dos días, una noche

Jean-Pierre Dardenne i Luc Dardenne

Material didàctic de la pel·lícula

Recomanada per a segon cicle d'ESO, batxillerat i cicles formatius

Índex

5	Fitxa tècnica
5	Sinopsi
5	Què treballem?
6	Continguts curriculars relacionats
7	La representació del treball al cinema
8	Proposta d'activitats
9	Crisi econòmica i realisme social
10	Proposta d'activitats
11	Ètica i estètica en l'escriptura cinematogràfica
12	Proposta d'activitats
13	Glossari
14	Pel·lícules relacionades

Dos días, una noche

Jean-Pierre Dardenne i Luc Dardenne

Bèlgica, 2014

94 minuts

Versió original subtitulada en castellà

Fitxa tècnica

Guió: Jean-Pierre Dardenne i Luc Dardenne

Producció: Jean-Pierre Dardenne, Luc Dardenne i Denis Freyd

Muntatge: Marie-Hélène Dozo

Disseny de so: Jean-Pierre Duret

Intèrprets: Marion Cotillard, Fabrizio Rongione, Catherine Salée, Batiste Sornin, Pili Groyne, Simon Caudry, Alain Eloy, Myriem Akeddiou, Fabienne Sciascia, Timur Mago-medgadzhiev, Hicham Slaoui, Philippe Jeusette, Yohan Zimmer, Christelle Cornil, Laurent Caron, Joachim Vincent, Olivier Gourmet.

Sinopsi

La Sandra està a punt de perdre la feina. Durant una baixa per malaltia, el seu cap s'ha adonat que és prescindible. Amb el seu acoïadament, a més, promet a la resta de treballadors i treballadores una paga extraordinària. Seran els mateixos companys de la Sandra els que hauran de votar si prefereixen la prima o que ella conservi la feina.

Què treballem?

- La representació del treball al cinema
- Crisi econòmica i realisme social
- Ètica i estètica en l'escriptura cinematogràfica

Material didàctic elaborat per:

Continguts curriculars relacionats

3r i 4t d'ESO:

Ciències socials, geografia i història

- Reconeixement i aplicació de conceptes bàsics d'economia a l'anàlisi del funcionament de les activitats econòmiques i de l'organització del món del treball, tot caracteritzant els trets generals de l'economia europea, espanyola i catalana dins un món globalitzat i establint relacions amb fets i realitats de l'entorn proper.

Educació visual i plàstica

- Identificació de recursos del llenguatge audiovisual utilitzats en els mitjans de comunicació i el cinema.
- Reconeixement i valoració del paper discursiu de la imatge en la societat actual.

Batxillerat. Matèria comuna:

Història

- Identificació dels components econòmics, socials, polítics i culturals, que intervenen en els processos històrics i anàlisi de les interrelacions que s'hi produeixen per tal d'elaborar explica-

cions sobre els fets. Establiment de relacions entre fets locals i el seu context més general.

Batxillerat. Matèries específiques d'àrea:

Economia

- Participació en debats sobre els avantatges i els inconvenients d'alguna mesura de política econòmica, mostrant arguments coherents i fonamentats i respecte per les opinions dels altres.

- Reconeixement dels aspectes crítics de la globalització en relació amb la sobreexplotació de recursos naturals i les condicions de treball.

Cultura audiovisual

- Identificació dels elements bàsics del llenguatge audiovisual i els seus codis: enquadrament, pla, moviments de càmera, transicions i seqüència. Ús de metodologies per a l'anàlisi i la interpretació de les imatges en moviment.

- Caracterització del muntatge audiovisual i de la noció de temps: el guió, la narració i la continuïtat temporal i espacial. Experimentació a partir de la realització, l'edició i la post-producció de documents audiovisuals senzills.

Material didàctic elaborat per:

La representació del treball al cinema

Cinema i treball, una llarga relació

Ja des de la primera pel·lícula de la història del cinema, el treball ha tingut una presència significativa en la història del setè art. *La sortida dels obrers de la fàbrica Lumière a Lió* (1895) dels germans Lumière, considerat el primer film mut de la història que es va presentar en una sessió de pagament, mostra un grup d'obers que treballaven a la fàbrica de plaques fotogràfiques dels mateixos germans Lumière sortint-ne per la porta després d'una jornada de treball.

A partir d'aquesta fugaç però significativa primera presència dels treballadors i les treballadores, el cinema ha tendit a interessar-se per mostrar l'alienació provocada per la mecanització del treball, el conflicte social que generen les desigualtats a l'hora d'accedir-hi, les diferents etapes del moviment obrer i el sindicalisme o les conseqüències de la crisi econòmica. En major o menor mesura, les problemàtiques que rodegen els treballadors i les treballadores han estat absorbides pel cinema, que n'ha extret tant el substrat dramàtic per a les pel·lícules com importants reflexions sobre la societat i la seva manera d'organitzar-se.

L'ull crític del cinema

Un primer gran referent en aquest sentit és *Tiempos modernos* (1936), de Charles Chaplin, qui, arran de la primera gran crisi econòmica del segle XX, la Gran Depressió, ofereix un retrat irònic sobre les condicions alienants dels

treballadors atrapats per les exigències de la industrialització i la producció en cadena. Pel que fa a la lluita obrera pels drets dels treballadors i les treballadores, podem citar un altre referent, *La sal de la tierra* (1954), de Herbert J. Biberman, que retrata la vaga dels treballadors mexicano-estatunidencs a una mina de zinc de Nou Mèxic per protestar contra la discriminació imposada per l'empresa contractant, que els pagava sous inferiors als dels obrers anglosaxons. De la mateixa manera que un film molt posterior, *Pa i roses* (2000), de Ken Loach, mostra la lluita de les treballadores i els treballadors de la neteja d'un edifici de Los Angeles per aconseguir millors condicions laborals.

La sortida dels obrers de la fàbrica Lumière a Lió, germans Lumière.

La sal de la tierra, de Herbert J. Biberman.

Material didàctic elaborat per:

Les experiències d'autogestió del treball per part de la classe treballadora amb la creació de comunitats que defensen la democratització dels mitjans de producció i busquen més equilibri i igualtat, també han estat retratades pel cinema en pel·lícules com *El pa nostre de cada dia* (1934), de King Vidor, o, al nostre país, en treballs documentals com *O todos o ninguno* (1976), d'Helena Llumbreras, o *Numax presenta...* (1980), de Joaquim Jordà.

O todos o ninguno,
d'Helena
Llumbreras.

En el cas de *Dos días, una noche* (2014), que aquí ens ocupa, els germans Dardenne aprofiten l'actual crisi econòmica per fer un retrat de la salvatge i competitiva lluita per la feina a la qual es veuen obligats els treballadors i les treballadores en el món capitalista. A la història del cinema hi ha altres pel·lícules significatives que també han retratat aquesta competitivitat i la submissió a les exigències i els capricis del capital, i que mostren com els treballadors són tractats com peces d'un engranatge sense tenir en compte la seva humanitat. *Glengarry Glen Ross* (1992), de James Foley, basada en l'obra teatral de David Mamet, qui també signa el guió; *Smoking Room* (2002), de J.D. Wallovits i Roger Gual, o *El cap de tot això* (2006), de Lars von Trier, en són alguns exemples.

Proposta d'activitats

- Analitzar i comparar les motivacions de cada un dels personatges a qui la Sandra, la protagonista de la pel·lícula, va a veure per convèncer-los que renunciïn a la seva paga extraordinària per tal que ella pugui conservar la seva feina. Destriar les causes de la seva adhesió o el seu rebuig a la petició de la seva companya de feina i fer-ne una anàlisi, a gran escala, tot contextualitzant-les en la crisi econòmica actual.
- Proposar el visionat de *Glengarry Glen Ross* (1992), de James Foley; *Smoking Room* (2002), de J.D. Wallovits i Roger Gual, o *El cap de tot això* (2006), de Lars von Trier. Analitzar com són representats els treballadors, les treballadores i els empresaris, i comparar-ho amb *Dos días, una noche*.
- Reflexionar sobre la representació dels conflictes laborals en altres mitjans com el televisiu o Internet. Com hi apareixen? Què s'explica als informatius? Què se sap de la manera com es resolen els conflictes?

Material didàctic elaborat per:

Crisi econòmica i realisme social

El cinema dels germans Dardenne es caracteritza per una forta adhesió al que anomenem realisme social. D'alguna manera, els Dardenne prenen el llegat del realisme francès quant al plantejament narratiu de les seves pel·lícules, però, també, podríem considerar que són en certa mesura hereus del corrent anglosaxó que s'ha interessat per mostrar el conflicte social, des de l'Escola Documental Britànica dels anys trenta fins al cinema de Ken Loach o Andrea Arnold, passant pel Free Cinema dels anys cinquanta.

Els films que s'adscriuen al realisme social són treballs compromesos amb la realitat que envolta els o les directores i, al mateix temps, s'esmercen a mostrar-la des dels codis cinematogràfics que tendeixen a transmetre realitat i veracitat malgrat que siguin construccions de ficció. Codis que emmarquen la pel·lícula en un registre des del qual és possible oferir una reflexió, una crítica o una proposta als diferents aspectes que conformen el món i la societat. És per aquesta dualitat que la crisi econòmica i les seves conseqüències és un tema susceptible de ser tractat amb rigor i veracitat per un cinema que aposta pel realisme social.

Amb *Dos días, una noche* els germans Dardenne mantenen la coherència de la seva carrera cinematogràfica pel que fa al realisme, amb films com *Rosetta* (1999), *El silenci de Lorna* (2008) o *El nen de la bicicleta* (2011), i, en aquest cas, aprofiten la greu situació social que ha provocat la crisi en els darrers anys per obrir una reflexió entorn del despietat valor del diner i la manca d'humanitat de

les corporacions privades amb els seus treballadors i treballadores. Al mateix temps, ofereixen una crítica a la manera com és entès el treball des del capitalisme i que, lògicament, s'ha accentuat amb la crisi: el treball no és un dret, sinó un espai de competitivitat que desfavoreix i posa en situacions de lluita deslleial els treballadors.

Tanmateix, és cert que el realisme social pot prendre diversos matisos en funció de la proposta del o la cineasta que hi ha al darrere de la pel·lícula. En el cas dels Dardenne, es tracta d'un realisme social auster que no construeix ponts amb altres gèneres o fórmules cinematogràfiques. Però, per exemple, una pel·lícula com *Los lunes al sol* (2002), de Fernando León de Aranoa, que també tracta el tema de la crisi econòmica a través d'uns personatges que estan a l'atur, estaria emmarcada en el realisme social amb recursos de l'humor i la comèdia. O, també, la ja esmentada *El cap de tot això* (2006), de Lars von Trier, una pel·lícula que tendeix a reproduir els codis del documental, també pren recursos de la sàtira i la ironia.

Material didàctic elaborat per:

Proposta d'activitats

- Analitzar la proposta de càmera, fotografia i so de *Dos días, una noche*. Valorar i discutir quines són les particularitats d'aquests elements per tal que puguem considerar la proposta dels Dardenne com a realisme social.
- Visionar algun dels films anteriors dels germans Dardenne: *Rosetta* (1999), *El silenci de Lorna* (2008) o bé *El nen de la bicicleta* (2011). Valorar i discutir la coherència de la trajectòria dels directors quant a la seva adscripció al realisme social.
- Destriar els elements cinematogràfics (escenaris i espais, diàlegs, vestuari, accions dels personatges) de *Dos días, una noche* que fan entendre als espectadors i les espectadores que es tracta del retrat d'una societat sotmesa a una crisi econòmica. Valorar la contribució al drama de la protagonista.
- Obrir un debat entorn del punt de vista de la pel·lícula i com aquest influeix en el discurs dels directors. Pensar com podria haver estat aquesta pel·lícula si hagués estat rodada des del punt de vista del personatge del responsable de recursos humans de l'empresa.

Material didàctic elaborat per:

Ètica i estètica en l'escriptura cinematogràfica

Una qüestió de moral

El cineasta francès Jacques Rivette va escriure un article anomenat “De l’abjecció”, que fou publicat a la revista *Cahiers du Cinéma* al juny de 1961. En ell reflexionava sobre la pel·lícula *Kapò* (1961), de Gilles Pontecorvo, un film sobre els camps de concentració i l’holocaust nazi, tot arribant a la conclusió que la posició i els moviments de la càmera, així com tots els elements del cinema, van estretament lligats a l’ètica del director. Es referia, sobretot, a un travelling que Pontecorvo feia sobre el cos d’un personatge que s’havia suïcidat tirant-se sobre el filat elèctric, considerant-lo abjecte en tant que forçava els espectadors i espectadores a contemplar, com si fos un espectacle, les despulles de la mort.

S’afegia, aleshores, a la consideració del també cineasta Jean-Luc Godard que “el travelling és una qüestió de moral”.

Austeritat cinematogràfica i crisi econòmica

A *Dos días, una noche*, els germans Dardenne prenen una opció estètica molt minimalista que, tanmateix, és capaç de transmetre la força del drama de la protagonista. La càmera és sempre en mà, es manté en tot moment sobre la Sandra acompanyant-la com si fos la seva respiració, però sense envair-ne l’espai vital. Malgrat que els enquadraments són sempre molt curts, els Dardenne no vulnereu la intimitat de la protagonista, sinó que, més aviat sembla com si l’acollissin sense perdre una certa distància, que és la que permet reflexionar sobre la situació que està vivint.

A través d’aquesta opció estètica, reforçada per un tractament naturalista tant de la fotografia com del disseny de so i d’una austera direcció artística, els Dardenne mostren la seva ètica davant del drama que estan retratant. No busquen fer un espectacle del drama i, per tant, defugen qualsevol solució efectista a l’hora de realitzar la seva pel·lícula. A més, tenen la virtut de mostrar-se en tot moment coherents amb la solució que han escollit, la qual cosa reforça la sensació que ens trobem davant d’un film molt respectuós amb la realitat que ens està mostrant sense perdre la capacitat crítica i d’anàlisi.

Material didàctic elaborat per:

Les opcions estètiques que prenen els i les cineastes mostren invariablement no només un punt de vista singular, sinó també la seva posició ètica davant del món. La manera com els espectadors i espectadores reben aquestes pel·lícules té a veure, doncs, amb aquesta conjuntura.

Proposta d'activitats

- Analitzar els recursos estètics (tipus de plans, moviments de càmera, vestuari, attrezzo, localitzacions...) de *Dos días, una noche*. Obrir un debat sobre la posició ètica dels directors, els germans Dardenne.

@ En grups cooperatius, escriure un petit guió sobre la situació següent: la persona responsable de recursos humans d'una gran empresa multinacional es veu obligada a acomiadar un familiar seu. Amb una petita càmera, gravar i muntar la seqüència. Posteriorment, debatre al voltant de les opcions estètiques de les seqüències filmades i les seves conseqüències ètiques.

- Visionar el tràvelling de *Kapò* (Gilles Pontecorvo, 1961) del qual parla Jacques Rivette al seu article "De l'abjecció" que fou publicat a *Cahiers du Cinéma* el juny de 1961. Proposar una reflexió conjunta: Què es mostra? Us sembla important mostrar-ho? Què ens transmet? Per què escull mostrar-ho, el director?

- Pensar seqüències d'altres pel·lícules en les quals la solució estètica del o la cineasta mostri una manca d'ètica amb el tema que està tractant.

Podeu enviar els resultats de les activitats marcades amb el símbol de l'arrova [@] a filmoteca.escoles@gencat.cat i compartirem els vostres textos, dibuixos, fotografies o vídeos al blog de Filmoteca per a les escoles!

Material didàctic elaborat per:

Glossari

Càmera en mà

La càmera en mà és una opció estètica pel que fa a la manera com l'operador o l'operadora portarà la càmera durant el rodatge de la pel·lícula. La càmera en mà no és fixa, sinó que es porta sense trípode i, per tant, transmet el moviment corporal de qui l'opera. Aquesta opció estètica transmet sensació d'immediatesa, realitat i veracitat.

Enquadrament

Resultat de l'operació de seleccionar una porció de l'espai visual. En funció de la distància entre el punt de vista i el referent queden determinats els diferents tipus de pla.

Estètica

És una branca de la filosofia que té com a objecte d'estudi l'essència i la percepció de la bellesa. També pot referir-se a la teoria de l'art. En el cinema, l'estètica fa referència a tots aquells elements que conformen el llenguatge cinematogràfic (fotografia, llum, color, sons) i a través dels quals els i les cineastes poden mostrar una forma singular de veure el món i la realitat.

Objectivitat / subjectivitat

La discussió sobre l'objectivitat i la subjectivitat en el cinema documental és una qüestió recurrent en la història del cinema i la cultura audiovisual. Si bé en el reportatge clàssic documental existeix un cert consens a l'hora de plantejar-lo des de "la major objectivitat pos-

sible", les múltiples formes que pot adoptar el cinema documental fan inviable mantenir-hi aquesta categoria. Així doncs, en el cinema documental s'integra la subjectivitat del o la cineasta com a entitat que captura, ordena i mira la realitat des del seu particular punt de vista.

Realisme social

El realisme social és un corrent artístic (cinema, literatura, arts plàstiques...) que té el propòsit de mostrar, analitzar i aprofundir en els problemes socials, tot parant atenció als grups de persones més desfavorits.

Travelling

Paraula d'origen anglès que ens serveix per denominar el moviment de la càmera d'un costat a un altre. Sovint es realitza posant la càmera sobre un suport amb rodes per aconseguir un moviment suau.

Material didàctic elaborat per:

Pel·lícules relacionades

D'altres cineastes:

El jefe de todo esto (The Boss of it All)
Lars von Trier, Dinamarca, 2006

Los lunes al sol
Fernando León de Aranoa, Espanya, 2002

Smoking Room
J. D. Wallovits i Roger Gual, Espanya, 2002

Pan y rosas (Bread and Roses)
Ken Loach, Gran Bretanya, 2000

Glengarry Glen Ross
James Foley, Estats Units, 1992

Numax presenta ...
Joaquim Jordà, Espanya, 1980

O todos o ninguno
Helena Lumberras, Espanya, 1976

La sal de la tierra (Salt of the Earth)
Herbert J. Biberman, Estats Units, 1954

Tiempos modernos (Modern Times)
Charles Chaplin, Estats Units, 1936

El pan nuestro de cada día (Our Daily Bread)
King Vidor, Estats Units, 1934

Del mateix director:

El niño de la bicicleta (Le gamin au vélo)
Bèlgica, 2011

El silencio de Lorna (Le silence de Lorna)
Bèlgica, 2008

Rosetta
Bèlgica, 1999

Material didàctic elaborat per:

Dades de contacte

Si voleu aprofundir més en aquest o en altres aspectes del cinema, els docents disposen d'accés gratuït a la Biblioteca del Cinema de la Filmoteca amb tot tipus de recursos i bibliografia sobre cinema i cultura audiovisual.

Filmoteca per a les escoles

filmoteca.escoles@gencat.cat

T 935 565 198/95

<http://blocs.gencat.cat/filmotecaescoles>

<http://www.filmoteca.cat/web/serveis-educatius/filmoteca-per-a-les-escoles>

Drac Màgic

merce@dracmagic.cat

T 93 216 00 04

www.dracmagic.cat